

Zöld szemmel az NFT Stratégiáról

Húsz környezetvédő civil szervezet véleménye és javaslatai a Nemzeti Fejlesztési Terv Stratégiájával kapcsolatban*

Általános észrevételek

1.) Az NFT-vel kapcsolatos visszás érzések egyike, hogy az nem konzisztens, a nemzet fejlődésének minden feltételére kitérő, azokat integráltan kezelő terv, hanem csupán azokat a fejlesztési feladatokat tartalmazza, amelyek a strukturális támogatások célterületei. Emiatt a terv forrásvezérelt s nem igény-vezérelt, azaz a tervet nem a fejlődés aktuális nemzeti kérdései, tényleges szükségletei szabják meg, hanem az a lehetőség, hogy pénzt lehet kapni. Ezért a tervezők elképzeléseit a strukturális alapok célrendszere, s nem a szükségletekből, problémákból levezethető célkitűzések vezérlik.

2.) A fenntartható fejlődés továbbra is csak “lepel” a fenntarthatósággal éppen ellentétes irányba haladó növekedésorientált gazdaságfejlesztésen, amelynek minden más cél alárendelt. Ettől válik az ember humán erőforrássá, a környezetvédelem infrastruktúrafejlesztéssé, a társadalom a versenyképesség tényezőjévé.

3.) A terv fő céljaként az életminőség mint a gazdasági növekedés egyoldalúságát elfedő közjó említése üres, mechanikus: csupán azt jelzi, hogy tudjuk, nemcsak a GDP létezik. Az életminőség fogalma nincsen meghatározva, ezért használata semmitmondó.

4.) A terv azért sem szól a fenntartható fejlődésről, mert nem veszi tudomásul, hogy a növekedés korlátja a természeti erőforrások eltartó képessége. Sem a helyzetelemzésben, sem máshol szó sem esik arról, hogyan áll az ország az eltartó képességhez viszonyítva. Maga a helyzetelemzés sem alkalmas a fenntarthatóság irányába mutató tervezésre. Noha jól tudjuk, hogy Magyarország is lényegesen meghaladta az eltartó képességet, mégis további, ráadásul tartós növekedést remélünk. S bár ideig-óráig elképzelhető a növekedés fenntartása, azt csakis a jövő nemzedékek terhére tehetjük meg. Ezért a jelenlegi terv nincs összhangban a fenntartható fejlődéssel.

5.) Abban a helyzetben, amikor a társadalom meghaladta a természet eltartó képességét, olyan fejlesztés segíthet, amely a meglévő terheket nemcsak hogy nem növeli, hanem csökkenti. Noha az energia- és anyagfelhasználás csökkentésére, a környezetre gyakorolt nyomás csökkentésére, a területi igények mérséklésére lenne szükség, ezek jelenleg abszolút értékben növekednek. A fejlesztés történhetne a társadalom életminőségének emelése mellett, ha végre rendszerszemléletben alakítanánk ki és valósítanánk meg terveinket. A fejlesztések általános szabályának kellene lennie, hogy az erőforrásokra nehezedő nyomást ne növeljék, hanem lehetőleg enyhítsék.

* **A vélemény elkészítésében részt vettek:** CSEMETE – Kiss Ferenc Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület, Duna Kör, E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület, Életfa Környezetvédő Szövetség, Fennmaradás Műhely, Független Ökológiai Központ Alapítvány, GATE Zöld Klub, Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör, Hulladék Munkaszövetség, Közép- és Kelet-Európai Bankfigyelő Hálózat, Lazarusz Természet- és Környezetvédő Szervezet, Levegő Munkacsoport, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Magyar Közlekedési Klub, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Magyar Természetvédők Szövetsége, Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, Reflex Környezetvédő Egyesület, WWF Világ Természetvédelmi Alap Magyarországi Képviselője, Zöld Akció Egyesület
Kapcsolattartó: Farkas István, MTVSZ, ifarkas@zpok.hu, T/F: 1/216-7297

6.) Az Európai Unió legújabb stratégiai elképzelései, mint pl. a Fenntartható Fejlődés Stratégia, nem épültek be az Unió gyakorlatába, így a strukturális alapokat sem hatják át a fenntarthatósági elvek. A magyar NFT-nél még rosszabb a helyzet, mert a környezetvédelmi szempontok sem épülnek be olyan mértékben, ahogy azt az EU horizontális elvként megköveteli.

7.) Az NFT készítésére szánt rövid idő nem alkalmas arra, hogy az NFT célkitűzései alapján megvalósuló fejlesztések eredményei által érintetteknek, azaz a magyar társadalomnak lehetősége legyen az NFT érdemi átgondolására és az igényeinek a megfogalmazására. Ugyancsak hiányzik a tervről való kétirányú kommunikáció, a társadalmi vélemények igazi vitája, komolyan vétele. Félő, hogy a “társadalmi vitafolyamat” csak terv legitimizációját szolgálja, és nem a társadalmi vélemények integrációját a terv jobbítása érdekében.

8.) Határozottan ellenezzük, hogy a mostani Stratégia automatikusan meghatározza az EU-támogatások felhasználását az elkövetkező 10 évben. Ezzel ellenkezőleg a Stratégia és a Terv felülvizsgálata szükséges már a jelenlegi (2004-2006) tervezési időszakon belül is, és újrafogalmazása a következő időszakra (2007-).

9.) Amennyiben csatlakozunk az Európai Unióhoz, a csatlakozás jelentős gazdasági, társadalmi változásokat fog hozni, amelyek kihatnak a természeti környezetre is. A fejlesztési források infrastruktúra/beruházás és versenyképesség-orientált felhasználása valószínűleg a csatlakozás káros hatásait fogja erősíteni. Ebben a helyzetben az EU fejlesztési alapjait legjobban úgy lehetne felhasználni a fenntartható fejlődés érdekében, ha azok kizárólag a társadalom felkészülését szolgáló intézkedéseket tartalmaznának, mint például a helyi közösségek fejlődésének biztosítása, a fenntarthatóságra képesítés és tudatformálás, a fenntarthatóság érdekében végzett kutatás és fejlesztés, a decentralizált fejlesztési intézményrendszer megerősítése, az átlátható részvételi elvű közigazgatás és demokrácia fejlesztése, illetve a környezeti, egészségügyi és szociális problémák megelőzése. Véleményünk szerint az Unió megnyerhető lenne arra, hogy Magyarország az első három év támogatásait ilyen, technikai segítségnyújtás jellegű célokra használja fel. A magyar környezetvédők aktívan támogatnának egy ilyen tervet az Európai Unió-beli civil és hivatali kapcsolataik, érdekérvényesítési lehetőségeik kihasználásával.

10.) A fentiek szellemében véleményünk szerint a legjobb megoldás az egész fejlesztési stratégia újraírása lenne a fenntarthatóság elveinek figyelembevételével, igazi társadalmi tervezés keretében. A magyar kormányzat késlekedése és az EU szűk határidői miatt sajnos ennek kétséges a realitása, ezért véleményünket úgy fogalmaztuk meg, hogy a környezeti szempontok horizontális integrációja érdekében elemei a jelenlegi Nemzeti Fejlesztési Terv kereteibe is beilleszthetők legyenek. Ezért, és a rendelkezésre álló idő rövidege miatt anyagunk nem teljesen konzisztens.

Részletes észrevételek:

A jövő forgatókönyvei:

Valóságos alternatívákat nem sorol fel az NFT, ezáltal azt sugallva, hogy csak ez az egyetlen út létezik. Holott tudjuk, hogy olyan még nem volt soha az emberiség fejlődése során, hogy csak jó vagy csak rossz következett volna be. A jövő nyilván most is vegyesen fogja kínálni ezeket, legjobb szándékunk ellenére is.

Ki kellene dolgozni az Európai Unióhoz való csatlakozás elmaradása esetére szóló reális alternatívát is. Esetünkben keresni kell a csatlakozás elmaradásával járó pozitívumokat (autonómia a monetáris politikában, az agráriumban és a GDP 1,5 %-át kitevő támogatás elmaradásáért cserében szabad gazdaságpolitika, az EU-énál erősebb természet- és tájvédelem érvényesülése, stb). Nemcsak a tervezés logikai szabályainak betartása miatt, de azért is indokolt igazi alternatív forgatókönyv készítése, mivel a népesség nagy hányada euroszeptikus. Nem érdemes becsapni a társadalmat, mert igen hamar kiderül a valóság. Egy esetleges elmaradt csatlakozás negatív hatásait éppen a nem tőkeintenzív "Kreatív M.o." forgatókönyv megvalósulása mérsékelné, ha azt komolyan vennénk.

A stratégia készítői az európai integrációra alapozzák a jövőt, ezt vélik meghatározónak az országot érintő külső hatásként. Ez ma, a globalizáció idején, rövidlátás. Az Unió ugyanolyan játékszere a globalizációnak, mint Magyarország, miután a globalizáció behatolt a nemzetek lehetőségeit meghatározó nemzetgazdaságokba. A globalizáció eszközeivel (globális hírközlés, reklám, WTO, tőkekihelyezés, stb.) manipulálni képes az emberek tömegeit, s ezzel képes átvenni a társadalom irányításának szerepét is.

A globalizálódó világban nemcsak a nemzetek polarizálódnak gazdagokra és szegényekre, hanem a nemzetek belső polarizáltsága nő, azaz a gazdagok és szegények közötti távolság, a szociális olló nyílik egyre nagyobbra. Mi arra számítunk, hogy a globalizáció nyertesei közé fogunk tartozni az Európai Unió árnyékában. S bár ez meglehet, de egy olyan világban, ahol nyertesek és vesztesek vannak, mint ma is, ott nincs fenntarthatóság, béke és biztonság.

Sajnos egyetlen forgatókönyvnek sincs környezeti jövőképe, a fenntarthatóság integrálásga kimerült annak emlegetésében.

Az első, "kreatív" jövőkép csupán egy helyen - ott is csak említés szintjén - tartalmazza az ökológia szót, a természeti értékekről még csak említést sem tesz. Pedig kiemelten fontos szempont a táji, természeti és kulturális értékeink megőrzése és integrálása a mindennapi élet, illetve a távlati stratégiák keretein belül. Kreativitásunk és életminőségünk egyik forrása, illetve feltétele a természeti környezetünk, és erre nem helyez hangsúlyt az NFT. Az ökológiai fenntarthatóság, azaz a gazdasági stabilitásra, társadalmi szolidaritásra és a természeti erőforrásokkal való dinamikus egyensúlyra törekvő gazdálkodás elve nincsen kibontva és beépítve a tervbe, csupán üres jelszóként szerepel.

A "hátrányos helyzetű térségek befektetésvonzó képességének növelése" mellett garanciákat és eszközöket kell, hogy kapjanak ezen térségek a természeti értékeik megóvása érdekében. Az EU-ban vannak erre megoldások pl. a mezőgazdaságban: agrár-környezetvédelem (ESA, LFA) stb.

Mind a Jövőkép, mind pedig az NFT Stratégia kidolgozása során tekintettel kellene lenni az 1257-es és az 1260-as rendelet mellett az EU Bizottsága által kiadott alábbi tervekre is: Biodiversity Action Plans in the areas of Conservation of Natural Resources, Agriculture, Fisheries, and Development and Economic Co-operation, a 6. Környezetvédelmi Akcióprogramra, illetve az EU Fenntartható Fejlődés Stratégiára. Emellett más hatályos nemzetközi egyezményeket is meg kellene említeni, mint például az Aarhusi Egyezményt.

Az EU tagállamai azért tesznek óriási erőfeszítéseket, hogy természeti környezetüket helyreállítsák; mi miért ne óvjuk meg azt, amíg nem késő?
Javasoljuk, hogy jövőképet is vessék alá egy szociális, környezeti és gazdasági szempontokat is tartalmazó "hatáselemzésnek".

A jövőképek felállítása valójában nélkülözi az alapos megfontolásokat, anélkül optimista, hogy mérlegelné a ránk leselkedő veszélyeket (klímaváltozás, világgazdasági trendek: háborúk, olajárak, a bizonytalanságból eredő kisebb mobilitás, csökkenő egyéni kiadások stb). Ennek a hiánynak az oka a nemzetközi trendek alapos elemzése nélkül felállított SWOT analízisből ered.

Helytelen az a koncepció, hogy a fejlesztések sikere az ország abszorpciós képességétől függ. (3.o.) Nem a felhasznált pénz mennyiségének kellene mérvadónak lennie, hanem annak, hogy az NFT-ben kitűzött célt elértük-e. Tehát: ne a pénzköltés legyen a lényeg, hanem a hatékonyság. Ezt az indokolja, hogy ugyanazon probléma esetleg kisebb költséggel is megoldható, akár hosszú távon környezetkímélőbb módon.

A Jövőképben megfogalmazott "jogtudat és részvétel erősödése" helyett: részvételt biztosító jogi eszközök gyarapítása (ld. a környezetvédelmi és a területfejlesztési törvényt) és a részvételre képesítés szerepeljen. Ez nem képzelhető el megfelelő fórumok létrehozása és azok döntéshozatalban való részvételének biztosítása nélkül. Erre konkrét tervek szükségesek.

A SWOT analízis

A SWOT egészével kapcsolatosan elmondható, hogy az egyes felsorolt megállapítások árnyaltabbak a valóságban, voltaképpen minden erősség hordoz magában gyengeségeket, s minden lehetőség – veszélyeket is. Szerencsésebb lett volna egy probléma-fa elkészítése.

ERŐSSÉGEK:

Az anyag teljes egészében gazdasági irányultságú: 6 gazdasági erősség, 1 képzés-kutatás, 1 oktatás, 1 mezőgazdaság, 1 természeti és kulturális örökség. Aránytalanul jobban strukturált a gazdasági oldal.

Természeti értékeink, biológiai sokféleségünk jelentősége jóval nagyobb az itt, "aggregáltan" kezelt utolsó pontban jelzettekénél.

Ugyanakkor itt kellene megemlíteni kiterjedt közlekedési hálózatunkat, amely fajlagos mutatóiban, sűrűségében, eszközhasználati szerkezetében – magas vasúti, közösségi közlekedési részarány – igen kedvező a nyugati helyzetekhez képest. Ez nem egy

korszerűtlen, "kinövendő" állapot, hanem technikai korszerűsítéssel – és nem a nyugati trendek megismétlésével, másolásával – minél több megőrzendő belőle.

Tartós gazdasági növekedés, folyamatos konvergencia

A fejlett piacgazdaságú országok jelenleg nem fenntartható pályán haladnak, tehát a konvergencia nem sorolható feltétlenül az erősségek közé. A GDP növekedése önmagában nem árul el semmit a lakosság szociális jólétéről, melynek fejlesztése volna a cél.

Előnyös gazdaság- és közlekedés-földrajzi helyzet

A Helsinki-folyosók áthaladása számos környezeti problémát is okoz és fog még okozni a jövőben, tehát nem sorolható egyértelműen az erősségekhez.

A külföldi beruházások és a működő tőke magas aránya a gazdaságban

Az ország kiszolgáltatottságát, érzékenységét növeli, tehát nem nevezhető erősségnek.

Erős hagyományokkal rendelkező felsőfokú elítképzés és tudományos kutatás, kreativitás, innovativitás

A magyar felsőoktatás egyre inkább a tömegképzésre állt át, ami mérhetően a minőség rovására megy. Az "elit" és a "kreatív" szakemberek csak külföldön tudják kamatoztatni tudásukat!

Folyamatosan bővül az oktatásban résztvevők száma

Mivel a képzettségüknek megfelelő munkát nem találók aránya is jelentős, ezért önmagában ez a tényező sem sorolható feltétlenül az erősségek közé.

Új javaslat az ERŐSSÉGEKHEZ (8. oldal)

Kedvező természetföldrajzi adottságok, gazdag természeti, táji és kulturális örökség; Jobb környezeti állapot, mint általában az Unió tagállamaiban

Az ország természeti állapota lényegesen jobb, a természetvédelmi szabályozás erősebb az uniós átlagnál.

Megújuló energiaforrás potenciál

Magyarország jelentős, kihasználatlan potenciálokkal rendelkezik a megújuló energiák területén (pl. nap, szél, biomassza, geotermikus). A mezőgazdasági és erdészeti melléktermékek energetikai célú hasznosítása jelenleg is nagymértékben járulhatna hozzá a megújuló energia nagyobb arányú hasznosításához az országban.

Hosszabb távon a környezeti tudatosság és az energetikai hatékonyság növelésével, az ország megújuló energiaforrásai hasznosításával elérhető az ország energetikai igényeinek nagymértékű biztosítása."

A jelenlegi hazai fogyasztói szokások

Jelenleg még nem olyan fenntarthatatlan a helyzet, mint a fejlett országokban, tehát vannak még lehetőségek a fogyasztás áttérelésére, a fenntarthatóság szempontjainak megfelelő átalakítására.

A hazai tömegközlekedés állapota

A tömegközlekedés állapota hazánkban még mindig jobb, mint a fejlett országokban, tehát annak megfelelő irányú fejlesztése még kínál lehetőségeket a környezetminőség javítására, az élhetőbb városok kialakítására. A legtöbb európai ország a magasabb tömegközlekedési

arányért küzd. Ebben akár az EU élmezőnyébe is tartozhatnánk. Ehhez viszont a tömegközlekedés, és ezen belül is a vasút kiemelt fejlesztése szükséges.

LEHETŐSÉGEK.

Gyorsuló területi kiegyenlítődés

Az ezen pont alatt elmondottakkal kapcsolatban az a veszély, hogy legjobb esetben is a közép- és kisvárosok körüli infrastruktúra-fejlesztést követően ezek a városok (ha nem a nagyvárosok) indulnak további fejlődésnek, növekedésnek, és ahelyett, hogy vonzáskörzetüket is fejlesztenék, a falvak további fokozott leszakadását fogják elősegíteni.

Ehelyett az alulról építkező szerves területfejlődés eredményeinek kellene több szerepet kapniuk.

Növekvő igény a magas minőségű turisztikai szolgáltatások és egyedi termékek iránt

Nem egyértelmű lehetőség, mert veszélyt jelenthet a zsúfoltságból, túlhasználatból eredő környezetminőség-romlás.

A környezettudatosság erősödése

Fontos hangsúlyozni, hogy ez akkor aknázható ki, ha a kormányzat erőfeszítéseket tesz a terület támogatására. Bár a fejlett országokban ez tapasztalható, ez a trend nem mérvadó, mert hazánkban ugyanez sajnos nem alakul ki magától.

A tudásalapú társadalom térhódítása

A lehetőség mellett itt veszélyt jelent a nyugati országok és multinacionális cégek által megvalósított agyelszívás. Erre oda kell figyelni, hogy ne a magyar adófizetők forintjain fejlődjenek más országok.

A közösségi fejlesztési források bővülése

Ha a közösségi forrásokat komolyabb helyzetfelmérés nélkül, az erőforrások eltartó képességének ismerete nélkül, környezetterhelő módon költjük el – ahogyan az a jelenlegi NFT tervezése során is látható –, akkor ezek a források hosszú távon nem lehetőséget, hanem veszélyt jelenthetnek számunkra.

GYENGESÉGEK.

A kis- és középvállalkozások tőkehiánya és gyenge versenyképessége

Ez a gyengeség inkább az állami adó- és támogatáspolitikának róható fel, mint maguknak a vállalkozásoknak. Amíg a multinacionális cégek adómentességet élvezhetnek és különféle támogatásokat kapnak, addig a kis- és középvállalkozások valóban nem rúghatnak labdába mellettük.

A kis- és középvállalkozások beszállítótávétele a gazdaság fejlődése helyett sokkal inkább növeli a gazdasági kiszolgáltatottságot.

K+F célú ráfordítások és a K+F infrastruktúra alacsony szintje, a K+F szektor és a gazdaság közötti nem megfelelő kapcsolatok

Ez a pont ellentétben áll az Erősségek rész “Erős hagyományokkal rendelkező felsőfokú ...”

alcímében foglaltakkal, ahol az szerepel, hogy “A multinacionális cégek erre alapozva egyre nagyobb mértékben telepítik az országba K+F infrastruktúrájukat”.

Az információs társadalom elégtelen tárgyi és humán feltételei

Nem elsődlegesen a tárgyi infrastruktúra hiánya az akadályozó tényező, mivel sokaknak van számítógépük, de az internethozzáférés magas költségei miatt nem tudnak élni a lehetőséggel.

A népesség csökkenése, kedvezőtlen demográfiai összetétel

Ez az érv a munkanélküliek, a munkaerőpiacról tartósan kiszoruló fiatalok magas aránya miatt nem állja meg teljesen a helyét.

Hiányos közlekedési infrastruktúra

Összehasonlítva a közlekedési infrastruktúra mutatóit más területekkel, azt látjuk, hogy itt jóval kisebb most is a lemaradás. Érthetetlen, hogy miért hisszük, hogy Magyarország szinte minden problémáját egy csapásra megoldaná, ha sűrű hálózatban keresztül-kasul átutózható lenne.

Kiegészítendő: A gépjárműállomány gyenge műszaki színvonalú, és sok szennyezést okoz. A közúti tranzitforgalom hatalmas terheket ró a környezetre.

A vasúti hálózatnál megemlítendő a vidéki szárnyvonalak leromlott volta.

Jelentős környezeti terhelés, a környezetvédelmi érdekek gyenge érvényesülése

Kiegészítendő: A primer energiahordozók ára alacsony, ezért az állampolgárok és a gazdálkodók nem elég motiváltak a takarékosagra és az energiahatékonyságra. Többek között emiatt a másodnyersanyagok begyűjtése és feldolgozása sem működik.

Új javaslat a GYENGESÉGEKHEZ (11. Oldal)

Jelentős környezeti terhelés, a környezetvédelmi érdekek gyenge érvényesülése

A rész kiegészítendő a zaj okozta fokozódó problémákkal.

A rész kiegészítendő a következőkkel: “Az ágazati politikákból továbbra is hiányzik a fenntartható fejlődés, valamint a környezeti politika integrációja iránti elkötelezettség. A jelentős környezetterheléssel járó közlekedési, mezőgazdasági, ipari, energetikai és turisztikai ágazati fejlesztésekben nem érvényesülnek kellőképpen a környezetvédelmi szempontok.”

Gyenge ágazati integráció

Nagyon fontos kérdés a fenntartható fejlődés, a környezeti politika, a környezetvédelem, a természetvédelem ágazati integrációja, valamint ezen tényezők hangsúlyos szerephez juttatása a tervezés folyamán (regionális fejlesztési tervek, rendezési tervek stb.).

A felhasznált energiahordozók kedvezőtlen összetétele és az túlzott importfüggőség

Magyarország, az EU-tagállamokat és a többi csatlakozni kívánó országot is tekintve, Hollandiát leszámítva fajlagosan a legnagyobb földgázfelhasználó. Ebben a sorban Magyarországot csupán Hollandia előzi meg, de Hollandia földgáz felhasználását jelentős mértékben saját kitermeléséből fedezi.

Az ország által felhasznált energiahordozókat tekintve, ha a mérlegbe a Paksi Atomerőmű nukleáris fűtőanyag-ellátását is beleszámítjuk, több mint nyolcvan százalékban importból származik.

A megújuló energiaforrások részesedése a teljes energiaellátásból igen alacsony.

A társadalom nem ismeri az EU-csatlakozás valós hatásait

A magyar társadalom döntő része nincs tisztában az EU-csatlakozás társadalmi, környezeti és

gazdasági hatásaival.

VESZÉLYEK.

Ez a pont már formailag is hibás, hiszen a veszélyek esetében a külső veszélyeket kell elemeznünk, s nem azokat, amelyek saját belső problémáinkból vezethetők le. Ezek gyengeségeinkhez tartoznak.

Az ország tőkevonzó képessége belső feltétel. Ami ide tartozó veszély, hogy a tőkebefektetők hogyan változtatnak befektetési stratégiájukon. S ez valós veszély, mert amennyiben olcsóbb célterületeket találnak, mozdulni fognak.

Az ország sérülékenysége szintén gyengeség. Földrajzi helyzetét tekintve azonban nem mondható sérülékenynek, legalábbis természetföldrajzi szempontból nem, sőt, ez kifejezett erősség. Geopolitikai helyzetét tekintve viszont valóban sérülékeny, de ez gyengeség, például hazánk középvízi helyzete.

A globalizáció valóban veszély, s külső tényező, de veszélyeit sokkal összetettebben kell értelmezni.

A gazdaság duális szerkezete szintén gyengeség, s a többi is, ami itt került felsorolásra.

A külső veszélyek azonban mérlegelés nélkül maradnak.

A kedvezőtlen makrogazdasági trendek folytatódása, az ország tőkevonzó képességének további csökkenése

A külföldi tőke túl nagy aránya az ország kiszolgáltatottságát, függő helyzetét növeli, így a tőkevonzó képesség csökkenése megfelelő hazai befektetésélénkítő gazdaságpolitikával még előnnyé is változtatható.

A gazdaság duális szerkezetének rögzülése

A kis- és középvállalkozások nagyvállalati, nagybefektetői központokhoz való kötődése nem jelent feltétlen előnyt, tehát ennek hiánya sem egyértelmű veszély, amennyiben a helyi igények kiszolgálásában nem teszik versenyképtelenné őket. Jobb egy duális gazdaság, mint egy multinacionális vállaltoktól függő KKV szektor.

Új javaslat a VESZÉLYEKHEZ

A globális környezeti változások,

amelyek minden nemzetet kényszerhelyzetbe hozhatnak. Rá kellene döbbeni, hogy az ökológiai feltételek változásáról van szó, amely minden élőlény életésélyét befolyásolja, s amely az egész földi bioszféra átrendeződését vonja magával. Az ember ezáltal az eltartó természettel kerül egyre komolyabb konfliktusba, s ennek hátrányaival, megoldásaival lesz kénytelen foglalkozni.

A globalizáció

A globalizáció alapján véve az ország életének minden aspektusát rövid távú gazdasági érdekeknek rendeli alá, mindent a pénz, a jövedelmezőség oldaláról szemlél. Az országokat a gazdasági érdekek mentén versengésre kényszeríti, akár szembe is állítja, tehát a politika is szorososan a gazdasági érdekek által vezéreltté válik, a nemzetállamok önrendelkezése korlátok közé szorul. Gazdaságközpontú jellegéből eredően a globalizáció a társadalmat és a környezetet is csupán mint erőforrást szemléli, és azok kiszipolyozását eredményezi. A hagyományos tárgyi és eszmei kulturális értékeket nem tiszteli, mitöbb, rombolja, új értéket

nem teremt. Ehelyett - a gazdasági érdekeknek megfelelően - fogyasztóivá alakítja a társadalmat, a kultúrát nemzetközi szinten homogenizálja, az emberi kapcsolatokat személytelenné, sivárrá teszi, fokozza a depresszió, az agresszió veszélyét.

A globalizáció a gazdaság számára is veszélyt jelent, mivel a hazai kis- és középvállalkozásokat a multinacionális vállalatok fokozott betörése vagy ellehetetleníti, vagy kiszolgáltatottá teszi a nemzetközi gazdasági trendeknek.

Globális monetáris válság esélye

Mivel a tőke természeti fedezet nélkül működik, illetve spekulatív.

Új betegségek, baktériumrezisztencia, allergia tömegessé válása, az ember népesség fokozódó genetikai terheltsége, invázív fajok megjelenése.

A népesség korstruktúrájának kiegyensúlyozatlansága.

Nemcsak a több idős, de a több gyermek is társadalmi zavarokat eredményez, ha a korfa deformálódott.

Az USA gazdasági recessziója, s kiterjedő konfliktusai az arab világgal, annak esélye, hogy Magyarország is háborúba keveredhet a NATO oldalán.

Közösségi fejlesztési források

A környezetvédelmi és társadalmi szempontok figyelembevétele nélkül felhasznált EU-források felbecsülhetetlen károkat okozhatnak a természeti környezetben és a helyi társadalmakban.

Az NFT céljainak és programjainak rendszere

Fontos megemlíteni, hogy a célhierarchia kialakítását nem előzte meg az ún. probléma-fa felállítása, amely konzisztenssé tehetné a célrendszert, s azt megfeleltetné a tényleges igényeknek.

Az viszont már elvárható lenne, hogy az átfogó célok harmonizáljanak az operatív programok fejlesztési programjaival. Itt érhető legjobban tetten, amikor azt állítottuk, hogy a fenntartható fejlődés csak lepel. Átfogó célként helyesen került megfogalmazásra a környezetminőség javítása, és a fenntartható erőforrás-gazdálkodás. Ennek három specifikus célterülete is helyes, bár részleges. A megfogalmazások pontosítást igényelnek: a környezeti szempontok integrációja az ágazatokba; a környezetterhelés minimalizálása; a természeti erőforrások fenntartható használata. (Legalább a természetes térszerkezet megőrzése még említést érdemel). Viszont a három specifikus célt a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztéseivel nem lehet elérni, az pedig végképp elfogadhatatlan, hogy a környezeti célokkal konfrontáló közlekedési infrastruktúrafejlesztés is abba az operatív programba kerül, amely a környezetminőség javítását célozza. Megjegyezzük, hogy a gazdasági versenyképesség növelése – lévén annak egyik eszköze a fejlett közlekedési infrastruktúra – így befogadója lehetne e programnak. Ettől persze még konfrontál a környezeti célkitűzéssel.

Egyáltalán nem látható az, hogy a SWOT elemzés alapján miért és milyen következmények levonása történt meg. A leírtak a SWOT elemzés eredményeivel nincsenek - láthatóan - alátámasztva.

Bár a 2. számú melléklet szerint a célpiramis csúcsa az életminőség javítása, ez sajnos a teljes Stratégia alapján a gazdasági prosperitás szinonimájává degradálódott, holott ennél jóval többet, mást jelent. A Stratégiában minden alárendelődik a versenyképességnek és más gazdasági célkitűzéseknek. Mind a környezetvédelmi, mind a társadalmi szempontok csak akkor számítanak, fejlesztésük akkor válik indokolttá, ha az a gazdasági érdekeket szolgálja. Ezt a szemléletet jól tükrözi az 51. oldalról származó következő mondat: “A regionális fejlesztésekkel elsősorban a regionális gazdaság működéséhez, versenyképességének erősítéséhez szükséges vonzó gazdasági, szociális és környezeti feltételeket kell megteremteni, ami egyúttal a foglalkoztatási problémák megoldásához is hozzájárul.” Ehhez hasonló nyílt vagy burkolt gondolatok uralják az egész Stratégiát.

A Jövőkép forgatókönyvei fejezetben szerepel a “Kreatív Magyarország” megteremtésének célja, ami azonban a lakosság “humán erőforrás”-sá degradálása esetén nem sok megvalósulással kecsegtet. A Stratégia csupán erőforrást lát az emberben, mely a gazdaság céljait kiszolgálja, ahelyett, hogy – amint azt célpiramis sugallja - a természeti erőforrások eltartó képességének megtartása mellett megvalósuló folyamatos életminőség-javítást tekintené célnak. A minőséget nem lehet a mennyiségen alapuló gazdasági értékmérővel kifejezni, mert annál jóval több dolog tartozik bele, ezekkel azonban a Stratégia még csak nem is foglalkozik. A kreativitás pedig távolról sem egyenlő a tudással.

Fentieket összefoglalva elmondható, hogy bár az NFT retorikájában gyakran használja a fenntartható fejlődésre hivatkozást, szemléletében ennek nyoma sem található. Ez igaz a célrendszerre is, amelyet gyökeresen át kellene alakítani. A jelenlegi csatlakozási hajzában nagyon kicsi az esélye annak, hogy a kormányzat egy jelentős változást elfogadjon, ezért több kisebb megjegyzéssel megpróbáljuk toldozni-foltozni a célrendszert a környezeti szempontok integrációja érdekében.

Az "Egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakítása" átfogó célhoz I.

A célban megfogalmazottaknak megfelelően az egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakításáról esik szó úgy, hogy az életminőség javítását segítő magasabb egyéni és társadalmi jövedelmek alapja a folyamatos megújulásra és innovációra képes gazdaság versenyképességének növelése.

Az egészséges, képzett és szolidáris társadalom kialakításában véleményünk szerint nagyon fontos szempont az oktatás-nevelés minősége valamint a közösségi véleménynyilvánítás gyakorlata és mélysége. Ennek ellenére az oktatás és képzés fejlesztési terület specifikus céljai között a közösségi részvételre nevelésről és az elért tudás demokratikus körülmények közötti és közösségi célok érdekében történő alkalmazásának lehetőségéről /kötelezettségéről/ nem esik szó.

Javasoljuk, hogy a cél tartalmazza a környezettudatosságot, amelyet a SWOT mint fejlesztendő területet kiemel. Így: "Egészséges, képzett, innovatív, szolidáris és környezettudatos társadalom kialakítása átfogó cél" a cím. Az első pont módosul: "a népeesség kulturális, képzettségi és tudásszintjének és környezettudatosságának emelése".

A szolidáris társadalom megköveteli az erős helyi közösségeket, ezért javasolt negyedik elemként: "a helyi közösségek fejlődési lehetőségeinek biztosítása".

"A gazdaság versenyképességének növelése" átfogó célhoz II.

Az életminőség és az életszínvonal nem kezelhető egymás szinonimájaként. Míg az előbbi nem anyagi természetű dolgokat is tartalmazhat, utóbbiba főképp az anyagiakat értik. Az életminőség javulásának – a szövegben lévővel ellentétben – nem feltétele a növekedés, a versenyképesség és az ország tökevonzó képességének javítása, sokkal inkább a társadalmi szolidaritás, az együttműködés növelése. Az átfogó cél nem integrálja a környezeti szempontokat, tehát nem felel meg a harmadik átfogó cél első specifikus célkitűzésének, ebből a szempontból javítani kell az egyes specifikus célokat.

A környezeti szempontok integrációja miatt javasoljuk a következőket:

"Az ipari tevékenységek negatív externális hatásának minimalizálása.

Az ipari tevékenységek fenntarthatósági mutatóinak javítása, az integrált termékpolitika alkalmazása.

A rozsdáövezetek hasznosításának elsőbbsége a zöldmezős beruházások helyett."

Kiegészítendő: "Kutatási és innovációs tevékenységek ösztönzése", valamint "a helyi ellátás, az igényesebbé váló helyi piac kiszolgálása" célokkal

Emellett kapjon helyet a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése a fosszilis energiaforrások kiváltására, illetve az energiahatékonyság növelése.

"A környezetminőség javítása, fenntartható erőforrás-gazdálkodás" átfogó célhoz III

Kiegészítendő "az ökoszisztémák integritásának fenntartása" céllal.

Átírandó "a természeti erőforrások fenntartható használata" célra.

Kiegészítendő még: "az egészséges élet feltételeinek megteremtése a szennyezések (levegő, talaj, vizek, élelmiszerek) csökkentésével és a természeti környezet megóvásával"

A "Kiegyensúlyozott területi fejlődés elősegítése" átfogó célhoz IV

A cél helyesebb megfogalmazása: "Területileg kiegyensúlyozott társadalmi fejlődés elősegítése".

Kiegészítés az utolsó ponthoz: a vidék felzárkózási lehetőségének megteremtése olyan

módon, hogy a természeti és kulturális sokféleséget ne veszélyeztesse.

Új javaslatunk átfogó célra:

Helyi közösségek erősítése

A helyi közösség önmeghatározó képességének kialakítása, erősítése.

A helyi közösség fenntarthatósági ismereteinek bővítése.

A hátrányos helyzetű kisebbségek, különösen a roma közösségek identitásának visszaadása.

A fejlesztési forrásokból a legrászorultabbak részesedjenek.

Közösségi intézmények létrehozása.

A helyi közösségek kölcsönösségi viszonyain alapuló közösségi szerveződések elősegítése.

A szociális olló zárása

A szegénység és a környezetkárosítás összekapcsoltságának felszámolása.

A területi kiegyenlítés ökoszociális szempontjainak érvényesítése.

A helyi közösségek primátusának biztosítása a helyi erőforrások fenntartható használatában.

A makroszintű területi kiegyenlítés mikroszintű hátrányos következményeinek kiküszöbölése.

Az önkormányzatok képessé tétele az ökoszociális szerep vállalására.

Az NFT stratégiája

Az első horizontális alapelvénél szerepel, hogy a “gazdasági növekedés, a társadalmi kohézió és a környezet védelme” adja ki a fenntartható fejlődést. Ez a meghatározás teljesen hibás, mert bár a fenntarthatóság a gazdaság, a társadalom és a természeti környezet szempontjainak együttes megfontolását igényli, a definíció helyesen: “A fenntartható fejlődés a folytonosan jobb szociális lét elérése, anélkül, hogy az ökológiai eltartó képességet meghaladó módon növekednénk.” (Herman Daly) Ebben a rendszerben a szociális jólét a cél, a gazdaság az eszköz és a környezet a feltétel. Jelenleg a világban (és az NFT stratégiájában is) ez a viszonyrendszer felborult, a gazdaság öncéllá vált, melynek eszközei a társadalom és a környezet. Ugyancsak Herman Dalyre hivatkozva elmondható, hogy a fejlődés és a növekedés nem azonos fogalmak: míg a növekedés mennyiségi, addig a fejlődés minőségi változást rejt.

A második horizontális alapelv esetében esik szó a nők esélyegyenlőségéről, melyet úgy értelmeznek a Stratégia alkotói, mint a gazdasági-társadalmi tevékenységekben való részvétel férfiakéhoz hasonló esélyeinek biztosítását. A kérdést ennél tágabban kellene értelmezni és megadni az esélyt (anyagi értelemben is) a családoknak, hogy eldöntsék, számukra mi értékesebb: az anya munkába állása, rész-munkaidős állása vagy a teljes otthonmaradás. Felelőtlenség volna figyelmen kívül hagyni azt, hogy a jelen társadalmi problémáit jelentős részben a családok, nagycsaládok szétesése okozza. Az anyák bekapcsolódása a karrier hajszolásába nem járul hozzá gyermekeink életre való felkészítéséhez, ahhoz, hogy a fiatalok értékesebb tagjai legyenek a társadalomnak. Az igazi esélyegyenlőség azt jelentené, hogy elismerjük az otthoni munkavégzés, gyermeknevelés teljes egyenlőségét a munkavállalással, és természetesen ennek megfelelően honoráljuk. Ugyanígy a csökkent képességűek sem feltétlenül a munkavállalói piacon való megjelenéssel használhatnak legtöbbet a társadalomnak, de nincs esélyük mással próbálkozni a megélhetési kényszer miatt.

A negyedik horizontális alapelv esetében el kellene gondolkodni azon, hogy bár ennek szellemében folynak 12 éve a fejlesztések, mégis egyre távolabb kerülünk a céltól. Az NFT hasonló módon kíván működni ebben a kérdésben, mint a korábbi tervek, tehát sikertelensége már most megjósolható. Talán érdemes volna alternatív megoldásokon is gondolkodni.

A hatodik horizontális alapelv, a megelőzés alapvető fontosságú, de nem jelenik meg sehol a stratégiában. A javasolt intézkedések pedig tovább fogják rontani a társadalom egészségi állapotát a verseny erősödése által követelt önmésztő munkatempó, életvitel, valamint a növekvő környezetterhelések következtében.

Az életminőség jelentésének áttekintő, a sarokpontokat meghatározó értékeleimeit ki kell fejteni. Jelen esetben nem lehet tudni, hogy miről van szó.

AZ EGÉSZSÉGES, KÉPZETT, INNOVATÍV ÉS SZOLIDÁRIS TÁRSADALOM KIALAKÍTÁSA ÁTFOGÓ CÉLON I. BELÜL

“A népesség képzettségi és tudásszintjének emelése” specifikus célhoz 1. (20. oldal)

Az ötödik mondat kiegészítendő az alábbi módon: ...a képzési rendszer [és] a gazdasági igények és a környezeti feltételek összehangolása.

A specifikus célhoz beillesztendő: “Az emberek környezeti tudatossága elmarad az Európai Unió országaiban megszokott szinttől. Szükséges a környezeti nevelés és szemléletformálás, illetve a fenntarthatóságra képesítés oktatási intézményeken belüli és kívüli intézményrendszerének fejlesztése az egész életen át tartó tanulás keretében a környezeti tudat erősítése céljából. Az állampolgári ismereteknek tartalmazniuk kell a környezeti

szemléletformálást, a fenntarthatóságra képesítést: ismereteket, érzékenység és erkölcs előhívását és cselekvési készség gyakorlását.”

**“A munkaerő foglalkoztathatóságának és alkalmazkodóképességének javítása”
specifikus célhoz 2. (20. oldal)**

Ha tényleg fenntartható fejlődést akarunk, akkor nemcsak a megváltozott külső körülményekhez kell alkalmazkodni, hanem a vállalkozóknak fel kell tudniuk tárni a helyi erőforrásokat, és a hagyományos tudást a mai körülményekre kell tudniuk alkalmazni. Ezért a következő mondatot szükséges beszúrni: “Erősíteni kell azokat a vállalkozási készségeket, amelyek segítségével a vállalkozók ki tudják aknázni a helyi erőforrásokat és hagyományos tudást.”

“A társadalmi esélykülönbségek csökkentése, a hátrányos helyzetűek beilleszkedésének elősegítése, munkaerőpiaci integrációjuk és a szociális védelmi rendszer erősítése által” specifikus célhoz 3. (21. oldal)

Átfogó szociális védelmi rendszer nem alakítható ki csak célzott intézményi projektek által. Szükség van a helyi közösségek általános fejlesztésére is. “A magyar társadalom meglehetősen atomizálódott, a hagyományos közösségek felbomlottak, kevés a közösségszervező erő. A szolidáris társadalom megvalósítása érdekében szükséges a helyi közösségek és a civil társadalom fejlődési lehetőségeinek biztosítása.” Megfontolandó, hogy ez külön specifikus célként jelenjen meg.

Az adott részbe ugyan beleérthető, de szükséges konkrétan is megemlíteni a fizikai fogyatékkal élőket, társadalmi integrációjukat, elfogadásukat és beilleszkedési lehetőségeik növelését, tekintettel arra, hogy jelenleg a társadalom egyik kirekesztett csoportját képezik.

Új javaslat specifikus célra

**Az “Egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakítása” átfogó célon
I. belül**

Megfontolandó, hogy legyen egy külön specifikus cél, mely a környezeti tudatosság növelését, illetve a közösségfejlesztést tűzi maga elé. Tartalma (mint fent):

“Az emberek környezeti tudatossága elmarad az Európai Unió országaiban megszokott szinttől. Szükséges a környezeti nevelés és szemléletformálás oktatási intézményeken belüli és kívüli intézményrendszerének fejlesztése az egész életen át tartó tanulás keretében a környezeti tudat erősítése céljából. Az állampolgári ismereteknek tartalmazniuk kell a környezeti szemléletformálást, a fenntarthatóságra képesítést: ismereteket, érzékenység és erkölcs előhívását és cselekvési készség gyakorlását. A magyar társadalom meglehetősen atomizálódott, a hagyományos közösségek felbomlottak, kevés a közösségszervező erő. A szolidáris társadalom megvalósítása érdekében szükséges a helyi közösségek és a civil társadalom fejlődési lehetőségeinek biztosítása.”

Hiába szerepel ugyanis később a környezeti átfogó és speciális célnál résznél a környezeti tudatosság, ez a mono-fund finanszírozás miatt az ERDF finanszírozta környezeti PT-ből kimarad, de a humán erőforrás PT-be már nem kerül be. Ezért itt (is) szerepeltetni kell.

**A GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGÉNEK NÖVELÉSE ÁTFOGÓ CÉLON II.
BELÜL**

Kerüljenek kifejtésre a következő célok:

Az ipari tevékenységek negatív externális hatásának minimalizálása.

Az ipari tevékenységek fenntarthatósági mutatóinak javítása, az integrált termékpolitika alkalmazása.

A rozsdáövezetek hasznosításának elsőbbsége a zöldmezős beruházások helyett.

A megújuló energiaforrások használatának ösztönzése a fosszilis energia források kiváltására.

Az energiahatékonyság növelése.

“A termelőszektor modernizációja” specifikus célhoz 5. (22. oldal)

A kis- és középvállalkozások modernizációjának egyáltalán nem feltétele a nagyvállalatokhoz való erősebb kapcsolódás, sokkal inkább a helyi igények fennmaradása, melyek kielégítése megfelelő jövedelmet biztosít a modernizációhoz. A nagyvállalatokhoz való kapcsolódás ezzel szemben a kis- és középvállalkozások kiszolgáltatottságát növeli, önálló fejlődésük esélyeit rontja. Ehelyett kérjük beépíteni: “A fenntarthatóság érdekében erősíteni kell a helyi erőforrásokra és hagyományos tudásra épülő vállalkozásokat.”

Környezeti szempontok integrációja miatt kiegészítendő a következőkkel:

“Elengedhetetlen a helyi vállalkozások környezeti menedzsmentjének fejlesztése, a környezetkímélő, integrált termelési módok támogatása.

A “Fejlett üzleti környezet” specifikus célhoz 6. (22. oldal)

Kiegészítendő a következőkkel:

“A fejlesztések és a K+F tevékenység során a környezeti szempontokat fokozottan figyelembe kell venni.”

A “Fejlett közlekedési infrastruktúra” specifikus célhoz 8. (23. oldal)

A területek bekapcsolása a gazdaság vérkeringésébe nem követeli meg a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztését, ezért ennek elsődleges célként való megjelölése hibás. Amennyiben a gazdasági vérkeringésbe való bekapcsolódásnak egyáltalán feltétele a mobilizáció növelése, úgy ez más közlekedési ágak fejlesztésével is elérhető. A gyorsforgalmi úthálózatnál kisebb környezeti terhelést jelent a vasúti és – ahol lehetőség van rá – a vízi szállítási mód, ezért inkább ezek fejlesztésére, a közúthálózattal való kapcsolódásuk zökkenőmentessé tételére kell a hangsúlyt helyezni. Ugyanez vonatkozik, csak még fokozottabban, a regionális repülőterekre is. A regionális repülőterekre vonatkozó részt ezért javasoljuk a szövegből törölni.

Konkrét betoldás az utolsó mondatához:

“... a régió belüli elérhetőségi viszonyokat javító vízi, vasúti és közúti infrastruktúra, a tömegközlekedési hálózatok, illetve a kombinált szállítás fejlesztése, ...”

"A környezetterhelés csökkentése, a települések környezeti állapotának megőrzése és javítása" specifikus célhoz 10

Javasolt módosítás:A célkitűzés teljesítése érdekében bővíteni és fejleszteni kell a települési hulladék gyűjtésének, hasznosításának és ártalmatlanításának jelenlegi rendszerét. Mindkét esetben azonban a legnagyobb erőfeszítéseket a szennyezések megelőzésére, a keletkező hulladékok csökkentésére kell fordítani. Csak így biztosítható, hogy a szennyvíz- és hulladékkezelés – az infrastruktúra kiépítése és üzemeltetése – ne haladja meg az ország, a lakosság erejét. A légszennyező anyagok kibocsátásának mérséklésével javítani kell a települések levegőjének minőségét, és csökkenteni kell a lakosságot érő zajterhelést. Ez főleg a tömegközlekedés fejlesztésével és általában a szállítási és közlekedési igények következetes visszafogásával érhető el

A KÖRNYEZETMINŐSÉG JAVÍTÁSA, FENNTARTHATÓ ERŐFORRÁS GAZDÁLKODÁS ÁTFOGÓ CÉLON III. BELÜL

A bekezdés kiegészítendő:

“A környezeti problémák kialakulásának megelőzésére kiemelt figyelmet kell fordítani.”

"A környezetterhelés csökkentése, a települések környezeti állapotának megőrzése és javítása" specifikus célhoz 10. (24. oldal)

Kiegészítendő rész:

“a keletkező szennyvizek ártalommentesítését, valamint más megoldás híján elvezetését és elhelyezését. A célkitűzés teljesítése érdekében elsődleges cél a hulladék keletkezésének megelőzése, emellett bővíteni és fejleszteni kell ...”

A "Kedvező természeti örökségünk védelme, a hazánkra még jellemző gazdag biológiai sokféleség, valamint természeti erőforrásaink fenntartható használata" specifikus célhoz 11. (24. oldal)

A specifikus cél szövegében kiemelten utalni kell arra, hogy nem csak a mezőgazdasági hasznosítás, hanem a más szektorok általi hasznosítás esetén is biztosítani kell a fenntarthatóság elveinek érvényesülését. Ennek érdekében javasolt szöveg módosítás:

“... a mezőgazdasági művelésre, iparfejlesztésre, közlekedésre, turizmusra valamint lakóparkok telepítésére szánt területek hasznosítása során ...”

Jelenjen meg a táj sokszínűsége helyett a tájvédelem, mert a sokszínűség önmagában nem jelenti a jól artikulált, szép, hagyományokat őrző táj látványát, azt, amit védenénk. Az egész bekezdés gyöngé, elsősorban nem az oltalom alatt álló területeket kell kiterjeszteni, hanem a természet védelmét a nemzeti parkokon kívül is!

A KIEGYENSÚLYOZOTT TERÜLETI FEJLŐDÉS ELŐSEGÍTÉSE ÁTFOGÓ CÉLON IV. BELÜL

"A helyi adottságokra, a gazdaság regionális sajátosságaira tekintettel levő fejlesztések" specifikus célhoz 12. (25. oldal)

Budapest és agglomerációjának további fejlesztése csak oly módon képzelhető el, ha ez nem erősíti az ország más területeinek lemaradását, leszakadását. A főváros fejlesztése helyett inkább az utóbbira kellene a hangsúlyt helyezni, és ez nem feltétlenül újabb központok létrehozását jelenti. A lokalizáció támogatása sokkal inkább fogalmazható meg célként, hiszen egy emberléptékű ország kialakítását segítené elő.

A "Vonzó gazdasági és társadalmi környezet teremthető" specifikus célhoz 13. (25. oldal)

Kiegészítés:

“A helyi kezdeményezésekre építve, a civil intézményrendszer és a helyi közösségek fejlődési lehetőségeinek biztosításával, az infrastrukturális feltételek javításával ...”

A "Megteremthetők a vidék felzárkózási lehetőségei" specifikus célhoz 14. (25. oldal)

Kiegészítés:

“A vidéki környezet vonzóbbá tételével – így a megélhetés feltételeinek biztosításával, az infrastruktúra...”

A TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM ÉS A SZOLGÁLTATÓ KÖZIGAZGATÁS FELTÉTELEINEK MEGTEREMTÉSE ÁTFOGÓ CÉLON V. BELÜL

A tudás alapú társadalom mint "új paradigma" egyáltalán nem új: az évszázadok során felhalmozott műveltség, egyetemi hagyományok már a felvilágosodás előtt is érvényesek, évszázadokon át erős az oktatás mindenhatóságában való bizalom, stb. Inkább ki kellene emelni ezt, ahogyan az NFT célrendszere teszi, de előre tenni, erősségnek tartani. Az IKT használata nem paradigma, csak eszköz, akármilyen erős is. – "Új" paradigma inkább a fenntartható fejlődés volna, amelyet először a szöveg mint kötelezően érvényesítendő a horizontális alapelveknél említ.

Emellett a bevezető szöveg kiegészítendő az alábbi módon:

"Az eszközellátás hiányosságainak felszámolása mellett javítani kell a hozzáférés lehetőségén - a szolgáltatás költségeinek csökkentését biztosító megoldások bővítése által -, az új eljárások

"Az információs társadalom térnyerése" SPECIFIKUS CÉLHOZ 15. (26. oldal)..."

Az információs szakadék csökkentésének reális terepe a kistérségek, ökológiai rehabilitációs céllal alakult régiók, településszövetségek digitális érték-leltárainak megteremtése és használatbavétele az érintett közösségek által. Ilyen módon a térségek értékei külvilág felé történő kommunikációjának színvonala, hatékonysága megnövekszik.

"A tudásalapú társadalomhoz szükséges tudásbázis és az innovációs képességek fejlesztése" specifikus célhoz 18. (27. oldal)

A korábbiakban már utaltunk rá, hogy a kis- és középvállalkozások beszállítóvá válása kiszolgáltatottságuk növeléséhez vezet, ezért a szövegből kihúzandó az alábbi rész:

"... hálózatosodásuk elősegítése [és nagyvállalati beszállítóvá válásuk ösztönzése]."

"A közigazgatás modernizációja, az információs közigazgatás feltételeinek megteremtése" specifikus célhoz 19. (27. oldal)

A részben bizonyára figyelmetlenségből marad benn az első mondat után az "elengedhetetlen." rész. Törlése javasolt.

Kiegészítés:

" az állampolgárok alanyi joga. Biztosítani kell a közigazgatási döntésekben való állampolgári részvételt és az ezt megalapozó információkhoz való hozzáférést."

"Ehhez szükség van a gazdasági és társadalmi partnerek hálózatának kiépítésére az EU támogatási programjainak végrehajtásában ..."

ÚJ JAVASLAT SPECIÁLIS CÉLRA A tudásalapú társadalom és a szolgáltató közigazgatás feltételeinek megteremtése ÁTFOGÓ CÉLON V. BELÜL

Nagy folyók (Duna / Tisza /Dráva) digitális tájérték leltárainak elkészítése, térségi használatba vételének előmozdítása.

AZ NFT STRATÉGIÁT MEGVALÓSÍTÓ ESZKÖZRENDSZER

Humán erőforrás fejlesztés PT

A humán erőforrás-fejlesztési helyett javasoljuk: A közösségek fejlődésének elsőbbsége

A közösségek fejlődési lehetőségei biztosításának elsőbbséget kell kapnia, különben az individualizálódás folytatódik. Ahogyan nőnek a területi különbségek, úgy nőnek a szociális és tudásbeli távolságok is. Ezeket a kérdéseket csak közösségi szinten lehet kezelni, s nem azzal, ha kiemelünk egyéneket a társadalomból. A prioritási tengelyen belül újabb fejlesztési területként a környezeti tudatosság, a civil társadalom és a helyi közösségek fejlődési lehetőségeinek biztosítása kellene, hogy szerepeljen még.

Ide javasoljuk:

A helyi közösség önmeghatározó képességének kialakítása, erősítése.

A helyi közösség fenntarthatósági ismereteinek bővítése.

A hátrányos helyzetű kisebbségek, különösen a roma közösségek identitásának visszaadása.

A fejlesztési forrásokból a legrászorultabbak részesedjenek.

Közösségi intézmények létrehozása.

A helyi közösségek kölcsönösségi viszonyain alapuló közösségi szerveződések elősegítése.

A szociális olló zárása

A szegénység és a környezetkárosítás összekapcsoltságának felszámolása.

A területi kiegyenlítés ökoszociális szempontjainak érvényesítése.

A helyi közösségek primátusának biztosítása a helyi erőforrások fenntartható használatában.

A makroszintű területi kiegyenlítés mikroszintű hátrányos következményeinek kiküszöbölése.

Az önkormányzatok képessé tétele az ökoszociális szerep vállalására.

A vidéki esélyegyenlőséghez javasoljuk:

A szerves kultúra megőrzése, a harmonikus ember-környezet viszonyt biztosító helyi közösségek megőrzésének, kialakulásának segítése.

A helyi közösség érdekeit szolgáló fejlesztések elsőbbségének érvényesítése.

A szomszédsági kapcsolatok elsőbbségének biztosítása az árúk és szolgáltatások áramlása során.

A társadalom környezeti tudatának javítása

A környezeti tudatformálás esetleges jellegét át kell formálni rendszeressé. A közoktatás egész vertikumában rendszeressé kell tenni a környezeti tudatformálást, illetve a fenntarthatóságra képesítést. Az állampolgári ismereteknek tartalmazniuk kell a környezeti szemléletformálást, a fenntarthatóságra képesítést: ismereteket, érzékenységet és erkölcs előhívását és cselekvési készség gyakorlását.

A szervezett oktatáson kívül tág teret kell engedni azoknak a kezdeményezéseknek, amelyek az életen keresztül történő tanulás, művelődés lehetőségeit biztosítják. Az intézményesített környezeti nevelésben elsajátított tudatot meg kell, hogy erősítse a mindennapi élet történése, a nevelés és a valós élet nem nyújthat különböző mintázatokat. Ennek érdekében a szabályozókat kell átalakítani úgy, hogy azok tükrözzék a környezet értékét.

A fentiekén kívül Az **egészségügy fejlesztése című fejlesztendő terület** (36. oldal) kiegészítendő az alábbiakkal:

“E helyzet visszavezethető az életvitelre, a káros fogyasztási szokásokra, a feszített munkatempóra és egészségromboló munkakörülményekre, az egészséget támogató ...”

A Fejlesztési Terület nem koncentrálna a megelőzésre és mutatókat sem hoz rá, holott ennek kiemelt jelentősége van a népesség egészségi állapotában. Javasoljuk ennek pótlását. Ugyancsak fontos a környezet-egészségügy szerepeltetése az anyagban.

Gazdasági versenyképesség PT

Szóba kerül a 38. oldalon, hogy a gazdasági versenyképesség növelése érdekében a minőségi turizmus által kínált lehetőségeket is ki kell aknázni, amelyeket a gazdag természeti és kulturális örökségre lehet építeni. Magyarország területének kb. 4,5%-án található olyan élőhelyek, amelyek megfelelnek a természetes jelzőnek. Ezek a helyeken a védelemnek, nem pedig a használatnak kell elsőbbséget adni. Ezek utolsó természeti tartalékaink, olyan génrezervátumok, amelyek jelentősége nemzetközi.

Javasoljuk annak hangsúlyozását, hogy a természetes élőhelyeken a védelmi funkció élvez elsőbbséget mindennemű használattal szemben.

A környezeti szempontok integrációja miatt javasoljuk a következők kifejtését:

Az ipari tevékenységek negatív externális hatásának minimalizálása.

Az ipari tevékenységek fenntarthatósági mutatóinak javítása, az integrált termékpolitika alkalmazása.

A rozsdaovezetek hasznosításának az elsőbbsége a zöldmezős beruházások helyett.

A befektetésösztönzéseknek a külföldiek helyett arra kell irányulniuk, hogy a helyben megtermelt pénzt helyben lehessen befektetni. A csak a külföldi tőkére való koncentrálnak a gazdaság sérülékenységének veszélyét növeli. A helyi emberek befektetései sokkal inkább segítik a gazdasági erősödést, és a helyismeretnek köszönhetően, a helyi értékeknek való elkötelezettség révén jobban megfelelnek a fenntarthatóság elveinek. Nem a versenyképesség növelését, hanem a társadalmi jobblétet kellene célnak tekinteni, s ehhez eszközként rendelni a gazdaságot.

A prioritási tengelyben kapjon helyet a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése a fosszilis energiaforrások kiváltására, illetve az energiahatékonyság növelése.

A kis- és középvállalkozások fejlesztése című fejlesztendő terület esetében:

(40. oldal)

A beszállítótá válnak növeli a kis- és középvállalkozások kiszolgáltatottságát, ezáltal sokkal inkább célkitűzés lehetne a helyi igények kiszolgálására való képesség támogatása.

Kiegészítendő:

“Elengedhetetlen a helyi vállalkozások környezeti menedzsmentjének fejlesztése, a környezetkímélő, integrált termelési módok támogatása. Ehhez kapcsolódó specifikus cél: “Az EU környezeti menedzsment szabványait és tisztább termelési technikákat használó KKV-k számának növelése”

Turizmusfejlesztés (40. oldal)

Ki kell hangsúlyozni, hogy a turizmust csak a környezeti szempontok és az eltartó képesség figyelembevételével lehet fejleszteni. Az öko-, illetve szelíd turizmusnak elsőbbséget kell

biztosítani.

K+F és innováció (40. oldal)

A Stratégia a gazdaság tartós növekedésének biztosításához szükséges egyes nemzetgazdasági jelentőségű szakterületek K+F tevékenységét kívánja kiemelten kezelni. Igaz, erről nem értesülünk, hogy melyek is lennének ezek. Fontos megemlíteni, hogy eddig is számos problémát okozott az emberiségnek, hogy a hurráoptimizmus, az azonnali alkalmazás gazdasági kényszere miatt kellően nem mérlegelt fejlesztések kerültek alkalmazásra (nukleáris alkalmazások, bizonyos gyógyszerek, GMO-k, bizonyos növényvédő szerek, stb.). Csak abban az esetben szabad ezt az oldalt támogatni, ha vele párhuzamosan a környezeti-társadalmi hatások kutatása is folyik.

Sajátos, hogy társadalomtudományi kutatások egyáltalán nem kerülnek említésre, holott a “humán erőforrást” számos helyen említjük mint fejlesztésre ítéltet.

Javasoljuk az egyes fejlesztések hatásainak kutatását, valamint a társadalomtudományi kutatások beemelését a programba. A fejlesztési célú kutatásokat a fenntartható erőforrás-használatnak megfelelően kell orientálni.

A Kutatás-fejlesztés és innováció című fejlesztendő terület esetében (41. oldal) kiegészítendő az alábbiak szerint:

“ ... egyes nemzetgazdasági jelentőségű szakterület, illetve a fenntartható erőforrás használat K+F tevékenységét kiemelten kell kezelni.”

A harmadik specifikus célnál a fenntartható növekedési potenciál helyett a fenntartható erőforrás használat használandó!

A gazdaságban hasznosuló GDP kiadások növelése, valamint a kutató-fejlesztő munka hatékonyságának és feltételrendszerének mérésére használt mutatók nem a hasznosulást mérik, mindössze a K+F kiadásait és a találmányok bejegyzését. Más mutató kitalálása javasolt.

A szakemberállomány minőségi fejlődésének mérésére használt mutató sem megfelelő, mert inkább a változás mérendő. Emellett új mutatóként javasolt a minősítések, tudományos fokozatok növekedése.

Környezetvédelem és infrastruktúra PT

A környezeti célkitűzések teljesülése az integrált megközelítés szellemiségében a környezeti szempontok beépülését igényli a társadalmi fejlődés minden területére. Így az horizontálisan is megjeleníthető lenne. A társadalom egészségének pl. alapfeltétele a környezet egészsége; a gazdasági versenyképességet nem rontja, hanem javítja a legjobb elérhető technológiáknak való megfelelés vagy a hulladékminimalizálás, az anyag- és energiaintenzitás csökkentése. A kiegyensúlyozott térségfejlődés feltétele az ökológiai tényezők figyelembevétele: egy valóban korszerű agrárgazdaság aligha épülhet másra, mint az agroökológiai potenciál, a termőhelyi adottságok figyelembevételére.

Ezek azok a területek, ahol a környezeti szempontok integrációja erősítheti a gazdaságot. Ugyanakkor elkerülhetetlen, hogy ne nézzünk szembe azokkal a tényekkel, ahol kibékíthetetlen ellentét tántog a környezeti és használati célok között. Ilyenek a közlekedési infrastruktúra további növelése, az extenzív területhasználati igények, s sajátos módon a környezetvédelmi infrastruktúra “szokásos módon” történő kialakítása is.

Ezekre is van azonban megoldás, amely strukturális válaszokat, és nem “fejlesztéseket”

igényel. Pl. a közlekedési gondok fokozódása tipikusan strukturális kérdés, amely a globalizációból következő mobilizációs igényekből vezethető le, s megoldása nem a közlekedési hálózatok limitálatlan fejlesztésben van, hanem a helyi gazdaságok megerősítésében.

Az NFT jelenleg olyan belső ellentmondásokkal küzd, amelyek, ha benne maradnak, az anyag koherenciáját, illetve alkalmazásának eredményességét kérdőjelezzik meg:

Pl: 52. oldal: A környezet minőségének javítását célzó fenntartható helyi fejlesztések fejezet alatt a következő kijelentések találhatók:

“A hulladékgazdálkodás és szennyvízelhelyezés hiányosságai jelentős környezetterheléseket okoznak.”

Ez igaz, azonban megfontolandó, hogy milyen terheléseket okoznak ennek megoldásai. Többszörösét annak a terhelésnek, amely akkor jelentkezik, ha nem nyúlunk a problémához ilyen megközelítésben.

Itt is strukturális problémákról van szó. Pl. a vízfelhasználás ésszerűsítése csökkentheti legjobban a terhelést, mind a vízkivétel, mind a szennyvízelhelyezés oldalán. Nem mindegy, hogy mivel szennyezett a felhasznált víz, azaz milyen vegyi anyagokat használunk a háztartásunkban. Ezek meghatározzák a hasznosíthatóságot, jobban mondva annak lehetetlenségét.

“ a nem megfelelő műszaki védelemmel rendelkező hulladéklerakók az egész országban nagy környezeti kockázatot jelentenek”.

Ezzel szemben a nem megtermelt hulladék semmilyen kockázatot nem jelent, s megint csak a hulladékok milyensége, s nem a lerakók jelentik a kockázatot. Újra strukturális kérdés, hogy milyen hulladékok keletkezését engedjük meg, s ezen keresztül a probléma megoldható. Ám egyetlen szó sincs a Stratégiában a hulladékok minimalizálásáról.

“olyan fejlesztésekre van szükség, amelyek elősegítik a kedvező természeti adottságok fenntartható használatát”

Az anyag nem tér ki a kedvezőtlen adottságok kezelésére. Ezek ellen nyilván védekezni kell, mint a belvíz, árvíz ellen. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a természetben nincs eleve kedvező vagy kedvezőtlen adottság, csak rosszul alkalmazkodott ember vagy rossz környezeti viszonyulás. Nem a lejtőt kell elbontani az erózió miatt, hanem nem kell kitenni az erózióknak. Nem lecsapolni kell a mély fekvésű, nedves területeket, hanem megfelelően hasznosítani. Nem a folyók öntésterületére kell építkezni, hanem ártól védett helyekre. Ne a természetre kenjük azt, amit az ember elrontott, vagy elfelejtett megfelelően használni!

“a környezetvédelmi ipar magyarországi fejlődésének elősegítése”. Ha ezt akarjuk elősegíteni, azt jelenti, hogy konzerválni akarjuk a problémákat, s csővégi kezeléseket akarunk alkalmazni. Senki sem gondolhatja, hogy ennek köze van a tudás alapú, innovatív, fenntartható jelzőkkel feldíszített társadalomhoz.

“a megújuló energiaforrások felhasználásának növelése”. Az csak az egyik kérdés, hogy miből állítjuk elő az energiát, a másik kérdés, hogy mire használjuk fel, és mennyi energiát használunk fel. Fenntarthatósági szempontból semmit sem érünk el, ha a kialakítandó új kapacitások csak hozzáadódnak a meglévőkhöz: több energiával több erőforrást mozgósítunk, és növeljük a környezet terhelését.

Javaslataink:

Környezetvédelmi fejlesztések

A "környezetvédelmi" infrastrukturális beruházások teljes körű fenntarthatósági elemzése, a hatékonysági és fajlagossági mutatók optimalizálása a beruházások során.

Az alternatív szennyvízkezelési technológiák alkalmazási feltételének megteremtése.

A hulladékminimalizálás elsőbbsége a hulladékgazdálkodásban.

A lakossági környezetvédelmi beruházások ösztönzése.

A helyi, megújuló energiaforrásokra alapozott energiaellátó és termelő rendszerek létesítésének ösztönzése.

A közlekedési problémák strukturális eszközökkel történő kezelése.

A tömegközlekedés színvonalának és kínálatának növelése.

A környezet és fejlődés intézményrendszerének megteremtése

A környezet és fejlődés kérdéseinek együtt kezelése a közigazgatás minden szintjén, a környezeti szempontok integrációjának megvalósulása.

A környezet ügyét hatékonyan képviselni tudó helyi környezetvédelmi intézményrendszer megteremtése.

A negatív környezeti folyamatokat indukáló fejlesztések kiszűrése a döntéshozás stádiumában.

A környezettudatos viselkedés feltételeinek kialakítása

Az árak utaljanak a természeti erőforrások értékére, és az okozott környezeti terhelésre, ezáltal legyenek jelzésértékűek a fogyasztók számára.

A fogyasztók ismerjék meg az általuk felhasznált termék fogyasztása és használata kapcsán felmerülő környezeti problémákat.

A fogyasztó a mezőgazdasági áru termelőjétől a környezet és életminőség biztosítását követelje meg.

A környezettel kapcsolatos ismerethiányok pótlása

Megbízható környezeti információ, az információhoz való hozzáférés jogának széleskörű biztosítása.

A fenntarthatóságra utaló adat és információstruktúrák létrehozása, képesség a fenntarthatóság indikálására.

A megbízható és szükséges információ rendelkezésre állása a helyi tervek megfogalmazásához.

A térszerkezet javítása

A természetes élőhelyek koherenciájának, az ökológiai hálózat működőképességének biztosítása.

A "külső" hatótényezők kezelése

A globális klímaváltozásra adható helyi válaszok kimunkálása.

Az invázió fajok terjedésének megakadályozása ökológiai eszközökkel.

A váratlan és sokszerű szennyező transzportok megelőzése, a határokon átnyúló környezetvédelmi együttműködés kiszélesítése.

A **Környezetvédelem című fejlesztendő terület** címszó alatt (43. oldal) a hulladékgazdálkodás területén szerepel a megelőzés, azonban a regionális fejlesztésekben a környezet minőségének javítását célzó fejlesztések között ez már nem jelenik meg. Pótlását javasoljuk. A hulladékgazdálkodás fejlesztése specifikus cél helyett helyesebb volna a hulladékkezelés csökkentését megjelölni.

Bár a zaj egyre jelentősebb környezeti probléma, kiemelten nem esik róla szó, mindössze szerepel a specifikus célok felsorolásában, de már mutatót sem hoz rá a Stratégia. Pótlása javasolt. A probléma egyáltalán nem szerepel a regionális fejlesztésekben a környezet minőségének javítását célzó fejlesztések között. Pótlását javasoljuk.

A szennyvízkezelés kapcsán szintén a keletkezés megakadályozását kellene prioritásként megjelölni a kezelés helyett.

A mutatók esetében javasoljuk a szennyvízesatorna hálózat hossza és a bekötések alakulása helyett a kezelt szennyvíz mennyiségét vagy arányát alkalmazni.

A vizek kártétele elleni védekezés alapja az árvízmegeelőzés. Az árvízmegeelőzés eszköze lehet az ökológiai vízviisszatartás, alternatív folyószabályozás: pl. párhuzamos medrek kialakítása, visszakanyargósítás és tájszerkezet-váltás. 1,5 millió ha mezőgazdasági termelésből való kivonása és vízrendezési célú felhasználása stratégiai cél. Fontos a mellékág-sziget-rendszerek ökológiai rehabilitációja.

A "minél hamarabb levezetni" koncepció helyett a "vízviisszatartás" valósítandó meg, azaz az esővizek tárolása, mezőgazdasági hasznosítása minden formában támogatandó. A "hazai árapasztó rendszer létesítése" helyett "a hazai vízviisszatartó, vízmegfogó rendszerek létesítése a mezőgazdasági, halászati és természeti hasznosítást lehetővé téve".

A Közlekedési infrastruktúra fejlesztés című fejlesztendő terület pontban (45. Oldal) Az anyag az infrastruktúrafejlesztés terén javasolja a két legszennyezőbb közlekedési mód, a légi- és a közúti közlekedés támogatását. Ez ellentétes az ugyanezen prioritási tengelyen belül megfogalmazott környezetvédelmi célokkal. A vasúti közlekedésről épp csak említés történik, míg a hajózás fejlesztéséről szó sem esik. Amennyiben az igazi cél a mobilitás segítése (ami szintén nem kedvez a fenntartható fejlődésnek), úgy az vasúttal és kombinált közlekedéssel is megoldható. Különösen tekintettel kellene lenni a keresztiránytól eltérő vasúti kapcsolatok fejlesztésére.

A közútfejlesztés egyébként szintén a gazdasági célokat támogatja, de semmit sem mond a társadalmi oldalról, hiszen a tömegközlekedésről is csak a regionális központok és Budapest viszonylatában esik szó, a kistelepülések elérhetőségéről például nem. Megjegyezzük, hogy némely esetben az el nem érhetőség kifejezetten előny is lehet, például a zsáktelepülések kihasználatlan potenciálja a nyugodtságot igénylő szelíd turizmusra.

Magyarország természetföldrajzi adottságai a vízi infrastruktúra fejlesztését is indokolják. A teher- és személyszállítás mellett fontos a sport- és kishajózás vízi infrastruktúrájának fejlesztése (átemelők, zsilipek, megközelítési utak).

Javasoljuk a regionális repülőterek fejlesztésének kihúzását az anyagból, valamint a prioritásokat felcserélni, és a vasúti közlekedésre, illetőleg kombinált szállításra helyezni a hangsúlyt a közúti közlekedés fejlesztése helyett.

A mutatók között szerepel a szükséges gépbeszerzés és ennek alrészei, amelyek közül kettő valószínűsíthetően a számítástechnikai háttér fejlesztését tartalmazza. A mutató kevésbé értelmezhető, ide kerülésének indoka még kevésbé. Mindenképpen magyarázatot igényel.

Agrár és vidékfejlesztés PT

Sajátos megközelítés az is, hogy a vidékfejlesztés elé emeli a stratégia az agrárgazdaság fejlesztését. A vidékfejlesztés a vidéki közösségek fejlődését kell, hogy jelentse, ez a nagyobb halmaz, s nem az agrárgazdaság. Itt megint felbukkan az a sematizáló szemlélet, amely egybemossa a vidéket. A vidék nemcsak a fejlődési potenciálját tekintve sokféle, hanem agrárökológiai, termőhelyi adottságai szerint is változatos. Az országról általában elmondható, hogy jó agrárgazdálkodási feltételekkel rendelkezik, ám ha már fejleszteni

akarunk, akkor ezt a megállapítást a helynek megfelelően árnyalni kell. Jól tudhatjuk, hogy számos olyan terület van, ahol a vidéknek nem az agrárgazdálkodás a kibontakozási esélye, s ezeken a helyeken nem sokra fognak menni a megjelölt prioritásokkal. Az pedig nyilván nem fenntartható, hogy az ilyen adottságú területeken az európai támogatásokból éljenek az emberek.

Másik oldalon kérdéseket vet fel az is, hogy vajon mit jelent az agrárgazdaság modernizációja, a versenyképes alapanyag termelés. A stratégia azt sugallja, hogy ez a mezőgazdaság intenzitásának növelését jelenti, a versenyképesség pedig a nagy piacok felé történő egyértelmű orientációt. Ebben a megközelítésben viszont nem látható a környezeti, fenntarthatósági célkitűzések horizontális integrációja, sem ezeknek a kérdéseknek a feltárása.

Az anyagban szerepel az alábbi mondat: “Segíteni kell, hogy a térségi innovációs központok és agglomerációik, valamint Budapest és vonzáskörzetének fejlődése tovább gyorsuljon, és a megerősödő fejlesztési tengelyek mind nagyobb területeken segítsék elő az ország több térségének gyorsabb fejlődését”.

Ennek nincs fenntarthatósági megfontolása. Fejlődni mindig csak valamilyen forrásból lehet. Ez lehet természeti erőforrások bősége, tőke, tudás, piac, stb. Ezeket valahonnan el kell, ki kell sajátítani. Az egyenetlen fejlettség mindig valamilyen kisajátításból táplálkozik. Jól követhető ez a folyamat a globalizációban. A multinacionális cégek többek között az olcsó erőforrásokat és a helyi piacokat sajátítják ki, természetesen a helyi árutermelők, kereskedők kárára. A fejlődési tengelyek mindig szegényedő háttérterületet hagynak, mert onnan szívják el a fejlődéshez szükséges forrásokat, pl. a szegénységből még azt a kis pénzt is kiszipolyozzák, ami ott keletkezik. A fenntarthatóság feltétele olyan állapot, amikor ugyanannyi tőke, áru, stb. áramlik be egy régióba, mint amennyi ki áramlik. A kiegyensúlyozott területi fejlettségnek ez alapvető szükséglete.

A fejlődési tengelyek elszívó hatása jól megmutatkozik a fejlesztési források allokálásának gyakorlatában is. Hiába szeretnénk a hátrányos helyzetű térségekbe több forrást allokálni, ha azoknak nincs pénzfelvevő képességük. Ezért a források a már eleve fejlett térségekbe vándorolnak.

Mindez eleve konfrontálódik a vidékfejlesztési célkitűzésekkel. A vidék nem egységes. Valóban felfűződnek vidéki területek fejlődési tengelyekre, ám a “távoli vidék” hátránya halmozódik. Amennyiben a “fejlődési tengelyeket” ma már olcsó, globális árukkal látják el, a vidék árutermelő aktivitására nincs szükség. Ebben az esetben a vidékfejlesztés könyöradományok juttatását jelenti a vidéknek, hogy az ott élő népeket, amely már többszörösen kontraszelektált, helyben lehessen tartani. Ha a vidék elveszíti piacát, sőt maga is a külső piac fogyasztójává válik, ha a vidék még fejlődésre képes lakosságát elszívják a fejlődési tengelyek, akkor a vidék behozhatatlan hátrányt szenved.

Javasoljuk az integrált ökológiai tájgazdálkodás elsőbbségét a vidékfejlesztésben, ami azt jelenti, hogy a tájban érdekelt mindennemű tevékenységüket összehangoltan végzik, legyen az mezőgazdasági, erdőgazdasági, turisztikai, bányászati, település célú, védelmi, stb., hasznosítás. Az integráltságnak kell elsőbbséget biztosítani, s nem a homogén struktúrák felé közelíteni. Az integráltság fejleszti az együttműködést, a tudást, növeli, és nem csökkenti a táji és ökológiai potenciálokat, s az együttműködésen keresztül fejleszti a helyi közösséget, piacot is.

A környezeti szempontokat is integráló vidékfejlesztés feladatainak a következőket javasoljuk:

Az agroökológiai feltételekhez igazodó mezőgazdálkodás intézményi feltételeinek megteremtése.

A fenntartható erőforrás-gazdálkodás támogatása.

Komplex tájgazdálkodás, a táji szinten működő integráció megteremtése, az árutermelés, a piac, a területfelhasználás, stb., összehangolása érdekében.

Az agrobiodiverzitás növelése a termékdiverzifikálással összefüggésben.

A minőségi mezőgazdasági termelés ösztönzése az élelmiszerminőség ellenőrzésének megerősítésén keresztül.

Az erdőállomány faji és korosztályi összetételének javítása.

Az erdőszítési célkitűzések összehangolása a természetvédelmi érdekekkel.

A Versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban című fejlesztendő terület pontban(47. oldal) a fejlesztési terület ültetvényes gazdálkodásban gondolkodik, holott a cél az ökogazdálkodás révén is elérhető. Hazánkban ebből a szempontból a természeti és termőhelyi adottságok versenyelőnyt biztosítanak a jó minőségű, magas beltartalmú termékek révén. Az ökogazdálkodás az EU-ban is preferenciává kezd válni. Az ültetvényes gazdálkodás, a monokultúra ezzel szemben jóval sérülékenyebb mind ökológiai, mind piaci értelemben. Javasolt mutatók: az ökogazdálkodás aránya (területi részesedése, termelésből való részesedése, foglalkoztatásból való részesedése, mezőgazdasági bevételekből való részesedése, exportból való részesedése), a termékek beltartalma, vegyszermaradvány. A versenyképes mezőgazdaság esetében mindenképpen utalni kell a génállomány védelmére is.

Az e-piacok és virtuális értékesítés személytelenné teszi a folyamatot, megszünteti a termelő és a fogyasztó közötti közvetlen kapcsolatot, a visszacsatolás lehetőségét; a termékek, az élelem megbecsülése ellen hat, társadalmi szempontból jelentős romboló hatása van, ezért nem támogatandó, legfeljebb a nagy mennyiségben termelendő áruk (gabona, cukor) esetében.

Miért tekinthető a termelés humán feltételei javításának az ágazatban foglalkoztatottak átlagéletkorának csökkenése, az ágazat fiatalítása?

Szerepeltetni kellene az energetikai célú mezőgazdasági termelés lehetőségét, persze környezeti szempontok figyelembevételével.

Az élelmiszer-feldolgozás modernizálásához című fejlesztendő területben (48. oldal) is tetten érhető, a Nemzeti Fejlesztési Terven végigvonuló fejlesztési gondolat: a külföldi tőke minél nagyobb arányú bevonására való törekvés. A hazai élelmiszer-feldolgozás az első területek között volt, ahová a külföldi tőke bevonult és – elméletileg, vagy talán gyakorlatilag is – fejlesztéseket eszközölt. Ennek ellenére, mint azt a Stratégia megállapítja, “egy-egy ágazatokban még mindig jelentős hiányosságok figyelhetők meg”. 10-12 éve vették át ezeket a vállalatokat a multinacionális, tőkeerős cégek és nem tudták elérni a színvonal felzárkóztatását. Ezt elgondolkodtatónak tartjuk.

A mezőgazdasághoz kapcsolódó vidékfejlesztés című fejlesztendő területben (49. oldal) az ültetvényes és nagyüzemi mezőgazdaságról beszél az anyag. A nagyüzemi élelmiszerfeldolgozás bérmunkásokká teszi a vidék lakosságát is, ahelyett, hogy tapasztalatukat, tudásukat kamatoztatni képes, kreatív egyénekké tenné őket bizonyos feltételek megteremtése által, s ezáltal vonzóvá tenné a maradást. Az elvándorlás ezen a módon nem állítható meg, mert bérmunkásként a város jobb lehetőségeket rejt. A vidékfejlesztési célterület, illetve a korábbi két célterület számos ellentmondást rejt, melyből

a vidékfejlesztési célok fognak vesztesként kikerülni a gazdasági érdekekkel szemben. Erre a Stratégia fog lehetőséget adni, amennyiben prioritásai a jelenlegiek maradnak. Itt kaphat helyet a mezőgazdasági melléktermékek energetikai alapanyaggá történő feldolgozásának támogatása.

Regionális fejlesztés PT

A környezet minőségének javítását célzó fenntartható helyi fejlesztések című fejlesztendő terület esetén (53. oldal) javasoljuk, hogy az alábbi címre cseréljék ezt a pontot:

A környezet minőségének javítását célzó [fenntartható] helyi fejlesztések.

Míg a környezetvédelmi és infrastruktúra tengely környezetvédelmi területén még szerepelt a hulladékképződés megelőzése mint célkitűzés, addig itt már nem jelenik meg, pótlását javasoljuk. Mutató: a képződő hulladék mennyisége és csökkenése. Ugyanígy nem szerepel a zajterhelés és a levegőminőség-védelem, valamint a természet- és tájvédelmi értékek megóvása sem. A mutatók kapcsán lásd a környezetvédelmi prioritási tengelynél írtakat.

A környezeti tudatformálásra is ki kell térni.

Átírandó:

Az “A térségi környezetvédelmi infrastruktúra...a szennyvíziszapok ártalmatlanítására és hasznosítására van szükség.” rész helyett a következő: “A térségi környezetvédelmi problémák megoldása érdekében szükséges a hulladéktermelés megelőzése, és a települési hulladékok újrahasznosítási rendszerének kiépítése, begyűjtési, szállítási és kezelési rendszerének korszerűsítése. Külön hangsúlyt kell helyezni a települési folyékony hulladékok keletkezett mennyiségének csökkentésére, hasznosítására és ártalmatlanítására. A szennyvízkezelés területén a helyi megoldásokat előnyben kell részesíteni, szükséges a szennyvízkezelés és némely esetben a közsatorna-hálózat bővítésének támogatása, valamint a szennyvíz és iszapjának hasznosítása és ártalmatlanítása. “

“Az energetikai célkitűzések teljesítése érdekében támogatni kell a megújuló energiaforrások alkalmazását, az energiahatékonyság növelését, figyelembe véve a régiók eltérő adottságait.”

ÚJ JAVASLAT FEJLESZTENDŐ TERÜLETRE a Regionális fejlesztési PRIORITÁSI TENGELYHEZ (54. oldal)

A vízparti területek jó ökológiai állapotának elérése,

Az EU Water Framework Directive szerint. Folyóparti települések együtteséből ökológiai folyó régiók kialakításának elősegítése. Belterületi vízrendezés vizes élőhelyek rehabilitációjával.

Közösségek fejlődésének biztosítása

Fontos, hogy itt is megjelenjen a humánerőforrás PT-nél említett közösségek fejlődésének biztosítása, illetve a környezeti tudatosság növelése mint cél, intézkedésekkel együtt, tekintettel a regionális sajátosságokra.